

Żyromski, Stanisław

"Rocznik Statystyczny woj. olsztyńskiego 1965", Olsztyn 1965 : [recenzja]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 306-308

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Komendant twierdzy chyba celowo liczył stany etatowe związków radzieckich. Stany osobowe faktycznie były o połowę niższe, a uzupełnienia z oczywistych względów posyłano na główny kierunek natarcia. Natarcie prowadziły 4 armie, z których 3 kierowały się do centrum twierdzy. Użyto dużych sił lotniczych, od których obrońcy i mieszkańcy ponieśli znaczne straty. Przy okazji Lasch wypowiada krytyczne uwagi na temat niehumanitarnych zasad prowadzenia walk przez Armię Radziecką.

Siła natarcia ciągle narastała. Padły kolejne rubieże i punkty oporu. W nocy 8/9 kwietnia komendant twierdzy w beznadziejnej już sytuacji podpisał akt kapitulacji, którego według niego strona radziecka potem nie dotrzymała. W mieście przez kilka godzin broniły się jeszcze odizolowane punkty, których dowódcy ogłaszali się przez radiostację komendantami twierdzy. Na tej podstawie specjalny sąd wojenny powołany przez Hitlera zaocześnie skazał Lascha za poddanie twierdzy na karę śmierci, a jego rodzinę na więzienie, co zostało ogłoszone w ostatnim komunikacie wojennym OKW odnoszącym się do walk w Królewcu. Charakterystyczne, że strona radziecka skazała go z kolei za niepotrzebną obronę twierdzy, co spowodowało straty wśród ludności, na 25 lat ciężkich robót. Lasch przebywał w różnych obozach do października 1955 r., a po uwolnieniu zamieszkał w NRF.

W książce często dają się zauważyć akcenty antyradzieckie. Szczególnie wyraźnie autor odznęguje się od współpracy z „Komitetem Wolnych Niemiec”. Do pracy dołączono kalendarz ważniejszych wydarzeń z obrony twierdzy za okres od sierpnia 1944 r. do 9 kwietnia 1945 r. Dość dokładnie zestawiono O. de B. strony niemieckiej oraz obsadę ważniejszych stanowisk załogi. Zamieszczono też wyciągi z Komunikatów Wojennych OKW odnoszących się do walk o Królewec za okres od 24 sierpnia 1944 r. do 12 kwietnia 1945 r. oraz Radzieckiego Biura Informacyjnego za okres od 26 stycznia do 11 kwietnia 1945 r. jak też kilka rozkazów, ulotek i odezwo obu stron o charakterze propagandowym. Dokumentalne zdjęcia oraz 8 przejrzyście wykonanych szkiców podnoszą wartość pracy.

Książka gen. Lascha mimo swej jednostronności jest ważnym źródłem do historii walk o Prusy Wschodnie w 1945 r., często cytowanym przez historyków wojskowości stron walczących.

Mieczysław Wieczorek

Rocznik Statystyczny woj. olsztyńskiego 1965, Olsztyn 1965, R. 8, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Olsztynie, ss. 387.

Po raz ósmy Wojewódzki Urząd Statystyczny w Olsztynie przekazał do rąk czytelnika dane statystyczne dotyczące życia gospodarczego woj. olsztyńskiego. „Rocznik Statystyczny Woj. Olsztyńskiego” 1965 r. obejmuje informacje o rozwoju gospodarki narodowej i życia społeczno-kulturalnego w 1964 r. oraz koryguje niektóre informacje liczbowe za 1963 rok.

Układ informacji w porównaniu z poprzednim „Rocznikiem” uległ pewnym zmianom, a mianowicie: nieliczne dane liczbowe na temat rzemiosła przeniesiono do ostatniego działu, w którym skoncentrowano różne pojedyncze informacje o życiu województwa, dział „Finanse” podzielono na kilka podgrup wyodrębniając: budżet województwa, kredyty i oszczędności, działalność PZU. Wydaje się, że taka decyzja zespołu redakcyjnego jest jak najbardziej słuszna, ponieważ stwarza to większą przejrzystość w informacjach podanych czytelnikowi.

Foważnym mankamentem jest stosunkowo wiele błędów, wylapanych wprawdzie w erracie, niemniej utrudniających korzystanie z *Rocznika*.

Druga uwaga dotyczy informacji na temat rzemiosła. Struktura rzemiosła i jego zatrudnienie według powiatów oraz obroty rzemiosła prywatnego, wydają się być za ubogie. Od kilku lat czynniki państwowe wskazują na potrzebę rozwoju rzemiosła. Należy przypuszczać, że brak szerszych informacji na ten temat jest konsekwencją zólowiego tempa rozwoju typu usług w naszym województwie. Wskazują na to, między innymi, liczby na temat wzrostu zakładów rzemieślniczych. W wielu powiatach wystąpił pewien regres w stosunku do poprzednich lat, przykładem czego może być Olsztyn. Szersze potraktowanie tego problemu mogłoby dać możliwość głębszej analizy tego zagadnienia i szukania dróg poprawy.

W końcu 1964 r. ludność woj. olsztyńskiego znacznie przekroczyła liczbę 948 tys. mieszkańców, z czego odsetek mieszkańców miasta wyniósł 36,6% i pozostawał na poziomie 1963 r. Obserwujemy wyższe tempo przyrostu rzeczywistego ludności wsi w porównaniu z ludnością miast. Ludność wsi wzrosła o 13 tys. osób, natomiast ludność miejska o 7 tys. osób. Przyrost naturalny obniżył się o 1,8 punkta i wyniósł w 1964 r. 17,6‰, co w skali ogólnopolskiej stanowi nadal poważny poziom. Nastąpił dalszy spadek zgonów niemowląt, tendencja spadkowa tego zjawiska utrzymuje się już od wielu lat. W omawianym roku zgony niemowląt obejmowały 49 na 1000 żywo urodzonych. Wzrósł znacznie wskaźnik przyrostu izb mieszkalnych na 100 osób przyrostu naturalnego (1963 r. — 419, 1964 r. — 629). Na 100 mężczyzn przypadły 103 kobiety, przy czym najwyższy wskaźnik posiadał Olsztyn (108 kobiet na 100 mężczyzn). W najlepszej sytuacji na terenie woj. olsztyńskiego był powiat piski oraz iławski, w których na 100 mężczyzn przypadało w pierwszym wypadku 100 i w drugim wypadku 101 kobiet. W strukturze miast pod względem liczby mieszkańców nie nastąpiły żadne zmiany, w dalszym ciągu w przedziale 20—50 tys. mieszkańców województwo nie posiadało żadnego miasta. Posiadaliśmy jeden z najniższych w kraju współczynników małżeństw i zgonów. Saldo ruchu wędrownego zamyka się liczbą 2996 osób i stanowi nadwyżkę imigracji nad emigracją, przy czym ujemne saldo notowano tylko w IV kwartale 1964 r. Przy rozpatrywaniu przyrostu rzeczywistego ludności województwa należy wnieść poprawkę o saldo migracji, ponieważ prawie 1/3 przyrostu rzeczywistego to ludność napływowa.

Przemysł, budownictwo i rolnictwo — oto zasadnicze trzy działy gospodarki narodowej, w której nastąpił znaczny przyrost zatrudnienia. Największy miał miejsce w rolnictwie (1963 r. — 36,7 tys., 1964 r. — 40,4 tys.). Tę informację obok innych dostarcza nam Dział III *Zatrudnienie i płace*.

Działy IV—VI dostarczają nam wiele ciekawych informacji w zakresie dysponowania nakładami inwestycyjnymi, przedstawiają rozwój przemysłu i budownictwa. Dział *Rolnictwo i leśnictwo* w tradycyjnym układzie dostarcza informacji w zakresie gospodarki rolniczej, natomiast Dział VIII *Transport i łączność* przynosi materiały na temat rozwoju usług transportowych i łączności w woj. olsztyńskim. Nieznacznie wzrosła liczba abonentów telefonicznych w stosunku do 1963 r., natomiast znacznie rozwinęła się sieć odbiorników telewizyjnych. W 1964 r. wskaźnik liczby abonentów telewizyjnych na 1000 osób wyniósł 31,6 i wzrósł w stosunku do 1963 r. o 11,4 punkta, przy czym prawie podwoiła się liczba aparatów telewizyjnych na wsi. Interesujące informacje zawiera dział obejmujący zagadnienia handlu wewnętrznego. Tablica 15 na stronie 258 wyjaśnia, że w omawianym roku dostawy towarów żywnościowych w zasadzie uległy zmniejszeniu z wyjątkiem takich pozycji jak: tłuszcze roślinne i oleje, masło, jaja, wódki gatunkowe i wino. Odwrotnie sytuacja przedstawiała się z artykułami przemysłowymi z wyjątkiem rowerów, maszyn

do zycia i odbiorników radiowych. Działy *Gospodarka komunalna i mieszkaniowa* i *Szkolnictwo* podają wiele danych o wzroście zasobów mieszkaniowych i usług komunalnych oraz o rozwoju szkolnictwa na terenie województwa. Nastąpił dalszy rozwój placówek kulturalnych: wzrosła liczba bibliotek, muzeów, domów kultury i świetlic. Znacznie zwiększyła się sprzedaż gazet i czasopism oraz wartość wydawnictw sprzedanych przez księgarnie. Ta ostatnia informacja byłaby bardziej interesująca, gdyby podano liczbę sprzedanych woluminów, ponieważ operowanie samą wartością przy ruchu cen nie daje właściwego obrazu porównywalnego. Nastąpił dalszy rozwój ochrony zdrowia społeczeństwa olsztyńskiego, o czym mówią tablice w rozdziale *Ochrona zdrowia, turystyka i sport*. Tradycyjnie „Rocznik” zamykają działy: *Wymiar sprawiedliwości* oraz *Inne*.

Osiemnaście wykresów uzupełnia ciekawą lekturę na temat rozwoju życia gospodarczego i społeczno-kulturalnego województwa, ujętą na 301 tablicach.

Do tego szerokiego wachlarza informacji, wydaje się, można byłoby dorzucić wiadomości z zakresu eksportu. Województwo olsztyńskie jest wszak eksporterem nie tylko artykułów spożywczych. Eksportujemy również wyroby przemysłowe, przy czym tak wachlarz asortymentowy jak i ilość systematycznie wzrasta. Warto się więc zastanowić, czy w przyszłym „Roczniku” nie uwzględnić także tej dziedziny życia gospodarczego.

Stanisław Zyromski